

УДК 35.075.1: 321.72

Попова Ірина Миколаївна

начальник відділу освіти

Генічеської районної державної адміністрації,
доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету (за сумісництвом),
кандидат наук з державного управління

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРТИСИПАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ (ДЕМОКРАТІЇ УЧАСТІ) У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

***Анотація.** У статті висвітлено питання щодо змісту поняття «партисипативна демократія», проаналізовано історичні особливості становлення й розвитку ідеї партиципації в науковому дискурсі, розкриваються організаційно-правові механізми забезпечення партисипативної демократії в системі місцевого самоврядування: місцеві референдуми, місцеві вибори, загальні збори громадян за місцем їхнього проживання, місцеві ініціативи, громадські слухання, органи самоорганізації населення, опитування громадян тощо.*

***Ключові слова:** громадянське суспільство, демократія, партисипативна демократія (демократія участі), місцеве самоврядування, організаційно-правові механізми партисипативної демократії на місцевому рівні.*

Попова И.Н. Организационно-правовые механизмы обеспечения партисипативной демократии (демократии участия) в системе местного самоуправления

***Анотация.** В статье освещается вопрос относительно содержания понятия «партисипативная демократия», проанализированы исторические особенности становления и развития идеи партиципации в научном дискурсе, раскрываются организационно-правовые механизмы обеспечения партисипативной демократии в системе местного самоуправления: местные референдумы, местные выборы, общие собрания граждан по месту их проживания, местные инициативы, общественные слушания, органы самоорганизации населения, опрос граждан и т.д.*

***Ключевые слова:** гражданское общество, демократия, партисипативная демократия (демократия участия), местное самоуправление, организационно-правовые механизмы партисипативной демократии на местном уровне.*

Popova I.M. Organizational and legal mechanisms to ensure participatory democracy (democracy of partisipation) in local government system

***Annotation.** The article highlights the issue regarding the content of the concept of "participatory democracy", analyzes the historical features of formation and development of the idea participation in scientific discourse, reveals the organizational and legal mechanisms for participatory democracy in local government: local referenda, local elections, general meetings of citizens at their place of residence, local initiatives, public hearings, organs of self-organization of the population, a survey of citizens, etc.*

Key words: civil society, democracy, participatory democracy (democracy of participation), local government, organizational and legal mechanisms of participatory democracy at the local level.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014) відкриває значні перспективи для розвитку громадянського суспільства в нашій країні. Саме українське суспільство, через Революцію Гідності та після підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, дає потужний поштовх для впровадження механізмів демократії участі. Було очевидним, що відбудеться неминуче посилення суспільного запиту на особисту участь у виробленні управлінських рішень, готовність брати на себе відповідальність, співпрацювати з іншими для досягнення суспільно значущих цілей, офірувати на громадську справу. Громадяни хочуть контролювати владу, вимагають, щоб їх думка була врахованою, а чиновники звітувалися про свою роботу. Сьогодні громадянське суспільство значно випереджає політикум за рівнем усвідомлення відповідальності та має потужний інтелектуальний потенціал. Демократія участі дає чи не найпотужніші практичні інструменти реальної політики. Їх правильне й системне використання є одним із найважливіших чинників успішного розвитку як на рівні громади, так і на рівні держави[1].

В останні два роки, у зв'язку з революційними подіями, активність громадян різко підвищилася. Збільшилися кількість різноманітних акцій громадського тиску на місцеву владу, спроби громадян безпосередньо впливати на депутатів через демонстрації, мітинги, пікети, присутність, часто агресивну, на сесіях місцевих рад. У цих ситуаціях громадяни, як правило, не використовують передбачені законом форми безпосередньої демократії участі, а намагаються «тиснути протестом», що часто не дає позитивного результату для вирішення проблем громади та іноді є контрпродуктивним явищем. Постає питання про те, чи знають громадяни про демократію участі, наскільки є поширеним використання наявних механізмів демократії участі в повсякденній практиці? Чи ці форми не є формалізованими та складними для

використання громадянами? І зрештою найголовніше: чи полегшили останніми роками наші депутати доступ виборців до використання механізмів такої участі? [4]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом до висвітлення проблеми партисипативної демократії (демократії участі) зверталися І. Абрам'юк [1], О. Батанов [2], О. Бойко [3], Н. Васильєва [3] Ю. Древаль [5], Л. Ігнатенко [6], В. Кравченко [2], А. Кузнецов [6], О. Мошнягул [4], Х. Приходько [2], О. Руденко [9], В. Толкованов [7], О. Чабан [11] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас у їхніх та інших дослідженнях основну увагу було переважно зосереджено на висвітленні ролі партисипативної демократії в побудові громадянського суспільства в Україні, законодавчому врегулюванні партисипативної демократії в системі місцевого самоврядування, стандартах та формах партисипативної демократії на місцевому рівні тощо. У той же час по суті не висвітлюється «вибух» партисипативної демократії в Україні, спричинений Революцією Гідності кінця 2013 – початку 2014 року.

Формування цілей статті. Саме тому метою нашої статті й стало висвітлення участі громадян у безпосередньому управлінні власними справами на місцевому рівні після Революції Гідності.

Виклад основного матеріалу. Розвиток місцевого самоврядування та реформування системи управління регіональним розвитком визначено одним із пріоритетів державної політики України, на чому вже неодноразово наголошував Президент України П. Порошенко. Підготовка та проведення широкомасштабної реформи місцевого самоврядування зумовлює перерозподіл і більш чітке розмежування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, передачу більш широкого кола функцій та ресурсів, фінансових і матеріальних, від держави до органів місцевого самоврядування відповідно до принципів Європейської

Хартії місцевого самоврядування (1995). Узв'язку з цим особливого значення набувають питання більш активного залучення громадян до участі в публічному житті на місцевому рівні.

У Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, затвердженій Указом Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012 [10], зазначається, що «державна і громадянське суспільство в рамках демократичного устрою заінтересовані в діалозі та партнерстві, підвищенні ефективності взаємодії. Без розвиненого громадянського суспільства, зокрема без створення належних умов для забезпечення свободи думки і слова, вільного вираження поглядів і переконань, свободи об'єднань, свободи зборів, участі громадян в управлінні державними справами та місцевому самоврядуванні, держава не створить можливостей для забезпечення функціонування *різних моделей демократії участі* (курсив наш – *І.П.*), що в поєднанні з безпосередньою та представницькою демократією є умовою успішної модернізації, європейської інтеграції та сталого розвитку» [10].

У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженій Указом Президента України П. Порошенка від 12 січня 2015 року № 5/2015 [8], наголошується, що «територіальні громади самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, свого добробуту і нестимуть відповідальність за розвиток всієї країни» [8].

Як відомо, безпосередня демократія (пряма демократія, пряме народовладдя) – це сукупність форм організації державної влади, за якої основні рішення щодо управління справами суспільства й держави схвалюються безпосередньо всіма громадянами на референдумах, зборах тощо [2]. Також відома як пряме народовладдя й чиста демократія [1], що так само позначає форму демократії (народовладдя), за якої люди безпосередньо вирішують (наприклад, шляхом голосування, загальними зборами) політичні ініціативи.

Демократія як народовладдя на сьогодні має *дві загально визнані форми* – пряме (або безпосереднє) народовладдя та представницьке. *Пряме народовладдя* – безпосередня участь громадян у вирішенні державних справ (ухвалення рішення на референдумі, вирішення питань на загальних зборах тощо); *представницьке народовладдя* – вирішення державних питань представницькими органами (парламентом, місцевими радами тощо), управління державними справами не безпосередньо, а через обраних депутатів парламенту чи місцевого представницького органу [3].

Серед різних форм демократії дослідники та вчені виокремлюють як вищу так звану «партисипативну демократію» – коли громадяни беруть участь (англ. *participate* – «брати участь») у процесі ухвалення управлінських рішень, зокрема й на місцевому рівні. Водночас партисипативна демократія, або демократія участі, на місцевому рівні має як свої вигоди, так і загрози, які потрібно враховувати в практичній діяльності [7].

Демократія участі – це політична теорія і політичний проект, які прагнуть до прямої демократії, економічної демократії в бездержавній, безгрошовій і безринковій економіці, самоврядування (демократія в соціальній сфері) та екологічної демократії. Теоретичний проект демократії участі (приклад політичного проекту, який є частиною демократичних і автономістських традицій) зародився в роботі політичного філософа, академіка та активіста Т. Фотопулоса «Towards An inclusive Democracy» і був пізніше розвинений ним та іншими авторами [6].

У словниках і довідниках з політології та історії політичних учень термін *партисипативна демократія* (Participatory Democracy) здебільшого розглядається як процес залучення широкого кола учасників до формування та функціонування відповідних політичних систем.

Якщо виходити з історії демократичного руху, то можна згадати лише нетривалий період існування принципу безпосередньої участі громадян в

управлінні державою. Таким яскравим прикладом був демократичний режим, сформований у м. Афінах (Давня Греція) у V ст. до н.е.

Наступні кроки в розвитку демократичної форми правління в Афінах були пов'язані з поділом публічної влади між Народним зібранням, судом присяжних і номофетатами. Формування такої системи стримувань і противаг сприяло зміцненню політичної стабільності й формуванню демократичного режиму. Утім така форма правління показала себе дієздатною лише незначний проміжок часу – з останньої третини V до половини IV ст. до н. е., поступившись місцем аристократичній формі державного устрою [6].

Подібний екскурс в історію дозволяє зробити висновки щодо трансформації принципу безпосередньої участі громадян в управлінні державою від представницької демократії до так званої «партисипативної моделі», яка певним чином віддзеркалює засадничий принцип більш широкого залучення громадян до процесу публічного урядування. Саме цей концепт утілює ідею рівних можливостей для всіх членів суспільства у процесах ухвалення публічних рішень і прагне розширити коло зацікавлених осіб, які мають доступ до таких можливостей. Окремі вчені стверджують, що для запровадження принципу безпосередньої участі громадян в управлінні державою необхідною умовою має бути розвинуте громадянське суспільство, засноване на довірі, де сильні неурядові громадські організації є необхідною умовою для виявлення громадянської позиції [6].

Становлення реального місцевого самоврядування, яке б базувалося на принципах Європейської Хартії місцевого самоврядування, – одне з найбільш складних і суперечливих завдань становлення розбудови демократичної державності України. На цьому шляху, з моменту визнання місцевого самоврядування, постав цілий комплекс політичних, економічних, соціальних, психологічних та інших проблем, оскільки реальна, дієздатна муніципальна влада передбачає не лише конституційно-правове визнання

прав територіальних громад, декларування самостійності місцевого самоврядування у вирішенні питань місцевого значення, не тільки закріплення правових, соціальних та інших гарантій цієї самостійності, установлення функцій та компетенції місцевого самоврядування, а й розвиток економічного і фінансового потенціалу Української держави в цілому. Лише просування у вирішенні цих проблем дозволить говорити про утвердження демократичної системи організації влади на місцях, без якої стає неможливим існування громадянського суспільства та правової держави в Україні [2].

Виходячи з ідейних засад громадівського муніципального праворозуміння, Конституція України (1996) заклала основи запровадження лібералізованої моделі місцевого самоврядування, що зумовило визнання прав територіальних громад на самоврядування та створило певні правові межі інституціоналізації муніципальної влади як самостійного виду публічної владив Україні. Так, за статтею 7 Конституції в Україні «визнається» місьцеве самоврядування, що зводить цей інститут у ранг природного права територіальної громади, а якщо взяти за основу статтю 140 Основного Закону України, у якій ідеться про територіальну громаду як первинний суб'єкт місцевого самоврядування, то можна дійти висновку, що вибір у нашій країні було зроблено на користь громадівської теорії. Про це ж свідчить і той факт, що місьцеве самоврядування здебільшого самостійно вирішує питання місцевого значення та зосереджується лише в селах, селищах і містах як «природних» населених пунктах [2].

Під формами партисипативної демократії (демократії участі) розуміють способи, методи волевиявлення громадян з метою здійснення суспільних функцій, які мають правові наслідки. До форм партисипативної демократії (демократії участі), які одержали своє законодавче закріплення в Україні, належать місцеві референдуми, місцеві вибори, загальні збори

громадян за місцем їхнього проживання, місцеві ініціативи, громадські слухання, органи самоорганізації населення, опитування громадян тощо.

З метою забезпечення народовладдя й безпосередньої участі громадян в управлінні місцевими справами в Україні проводяться місцеві референдуми. Право громадян на участь в управлінні місцевими справами ґрунтується на статтях 38, 69 і 70 Конституції України. Так, стаття 38 Конституції передбачає право громадян на участь в управлінні державними справами через всеукраїнський та місцевий референдуми, а в статті 69 зазначено, що референдум є волевиявленням народу поряд із виборами та іншими формами прямої демократії.

Місцевий референдум передбачений статтею 7 базового Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» як «форма вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення». До 2012 року питання організації місцевих референдумів регулювалося положеннями Закону України від 03 липня 1991 року №1286-XII «Про всеукраїнський та місцеві референдуми», що втратив чинність 2012 року разом із набуттям чинності Законом України від 06 листопада 2012 року № 5475-VI «Про всеукраїнський референдум». Таким чином, на сьогодні відсутній Закон, який би регулював питання проведення місцевих референдумів, є лише кілька зареєстрованих у Верховній Раді України законопроектів, зокрема один з останніх – народного депутата В. Нестеренка від 08 липня 2015 року №2145а-3.

Інші конституційно-правові форми безпосередньої демократії не мають більшості рис, властивих референдумам (визначеність, чітка правова регламентація, державне і громадське забезпечення, гарантування тощо). Значна кількість цих форм передбачена Конституцією України або окремими законами, іншими нормативно-правовими актами.

Загальні збори громадян є найбільш давньою формою демократії. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»

загальні збори – це зібрання всіх чи частини мешканців села (сіл), селища, міста для розв’язання питань місцевого значення.

Загальні збори громадян за місцем проживання є формою їх безпосередньої участі в розв’язанні питань місцевого значення. Законодавець не наділив загальні збори правом ухвалювати місцеві нормативні акти, але потенційно це є найбільш сильною за рівнем впливу на місцеву владу формою безпосередньої демократії.

Спеціальними формами безпосереднього волевиявлення територіальних громад відповідно до чинного законодавства про місцеве самоврядування, є місцеві ініціативи та громадські слухання.

Місцеві ініціативи є принципово новою для вітчизняної муніципальної практики формою безпосередньої демократії, яка не була передбачена попереднім законодавством.

Стаття 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює право членів територіальної громади ініціювати розгляд у раді (у порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. Це можуть бути питання, пов’язані з управлінням майном, що перебуває в комунальній власності; затвердженням програм соціально-економічного та культурного розвитку та контролем за їх виконанням; установленням місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу; забезпеченням проведення місцевих референдумів та реалізацією їх результатів; утворенням, реорганізацією та ліквідацією комунальних підприємств, установ, організацій, а також здійсненням контролю за їхньою діяльністю тощо.

Згідно зі статтею 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» територіальна громада має право проводити *громадські слухання* – зустрічі з депутатами відповідної ради, посадовими особами місцевого самоврядування, – під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати запрошених, порушувати питання та вносити пропозиції щодо

проблем місцевого значення, які належать до відання місцевого самоврядування.

Їх правова природа впливає зі змісту статті 140 Конституції України, яка проголошує первинним суб'єктом місцевого самоврядування територіальну громаду як певну форму самоорганізації громадян, об'єднану за територіальною ознакою з метою задоволення в межах закону своїх колективних потреб і захисту своїх законних прав та інтересів. Тому в Конституції прямо йдеться про підвищення ролі різноманітних форм безпосередньої участі територіальних громад – мешканців сіл, селищ, міст – в управлінні місцевими справами. І хоча Конституція України не визначає самих форм участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування, вона залишає їх для врегулювання окремими законами.

Під *територіальною самоорганізацією населення* розуміється реалізоване ним у встановлених законом формах право самостійного та під власну відповідальність здійснення своїх інтересів у питаннях місцевого значення безпосередньо або через створювані ними органи територіального самоуправління. Стаття 140 Конституції України (1996) проголошує: «Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою мешканців створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна». Стаття 14. Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює, по-перше, розширене коло суб'єктів, що можуть створювати органи самоорганізації населення, включаючи до нього районні в містах ради (у разі їх створення), а по-друге, доповнює відповідне конституційне положення, регламентуючи, що «правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення за місцем проживання визначаються законом». Закон України від 11 липня 2001 року № 2625-III «Про органи самоорганізації населення» закріплює, що «органи самоорганізації населення – це представницькі органи, що створюються

жителами, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення спільних завдань.

Наразі Асоціація міст України у співпраці з Норвезькою асоціацією місцевих і регіональних влад і Норвезьким інститутом міського та регіонального розвитку за фінансової підтримки МЗС Норвегії впроваджує трирічний проект «Партисипативна демократія та обґрунтоване формування політики в секторі місцевого самоврядування в Україні». Термін реалізації проекту: 15 травня 2015 – 15 квітня 2018 року.

Мета проекту: зміцнення місцевої демократії в Україні шляхом надання якісніших послуг населенню та створення умов для соціальної рівності.

Очікувані результати проекту: 1) створення та діяльність робочих груп з підвищення ефективності надання послуг (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, місцева демократія та участь громадськості у місцевому самоврядуванні). Передбачено надання міні-грантів на впровадження планів підвищення ефективності; 2) навчання посадових осіб місцевого самоврядування 50 міст планування, упровадження та моніторингу якості надання децентралізованих послуг у соціальному секторі; 3) здійснення Дослідження місцевої демократії в Україні; 4) запровадження практики політичного діалогу в соціальному секторі. Розроблення та впровадження системи нормативів соціальної забезпеченості в цих сферах [12].

Питання щодо розширення демократії участі також стали головними в дослідженні, яке провели влітку 2015 року експерти Херсонської обласної організації Комітету виборців України з партнерами з Причорноморського центру політичних та соціальних досліджень та Херсонської міської громадської організації «За майбутнє Херсона» в рамках моніторингу депутатської діяльності, що був підтриманий Фондом підтримки демократії NED [4].

До всіх міст і районних центрів Херсонської області було скеровано інформаційні запити, у яких запитувалася інформація про наявність статуту

територіальної громади, регламенту ради, інформація про проведені за останні два роки громадські слухання, місцеві ініціативи, загальні збори громадян, про діяльність у територіальних громадах громадських рад.

У результаті організатори дослідження отримали відповіді від переважної більшості громад, за винятком селищ Новотроїцька, Верхнього Рогачика та Горностаївки.

Експерти ретельно перевірили отримані відповіді, і до деяких рад виникли серйозні запитання щодо того, як вони регламентують реалізацію участі громадян у формах безпосередньої демократії.

По-перше, не всі місцеві ради до цього часу ухвалили статuti територіальних громад (станом на 01 січня 2015 року в Україні з 11521 громади було зареєстровано лише 315 статутів, або 2,7 відсотка від загальної кількості територіальних громад – *І.П.*). Це означає, що в цих громадах не створено передумови для реалізації права громадян на участь у формах безпосередньої демократії, оскільки процедури проведення громадських слухань, загальних зборів громадян та місцевих ініціатив мають бути прописані саме в статутах. Якщо немає статутів, тоді ці форми безпосередньої демократії можливі лише за «доброї волі» місцевої влади, а не за встановленими в нормативних документах правилами.

По-друге, організатори зітнулися з тим, що представники місцевої влади навіть не розуміють природи демократії участі. Місцеві ради Херсонської області надали багато інформації про нібито проведені «громадські слухання» або «загальні збори» чи «сходки». Цю інформацію організатори змушені були кваліфікувати в ліпшому разі як консультації влади з громадою або як інформування мешканців територіальних громад про актуальні події чи останні заходи влади [4].

У той же час головна відмінність форм демократії участі від цих заходів полягає в тому, що вони мають ініціюватися переважно мешканцями громади та мають своїми наслідками ухвалення владних рішень з

урахуванням думки громадян. Організатори ж дослідження під виглядом громадських слухань, загальних зборів, місцевих ініціатив отримували протоколи про звіти селищних голів, протоколи про сходки мешканців, що були організовані владою з питань інформування. Наприклад, інтерв'юери отримали інформацію про проведення загальних зборів мешканців селища Каланчак щодо обговоренню питання підвищення комунальних тарифів. По-перше, в Каланчаку згідно з його Статутом не можна проводити збори всього селища, а лише його окремої території. По-друге, зрозуміло, що питання підвищення тарифів населення ініціювати не буде. Тому всі ці відповіді соціологи кваліфікували як різні форми консультацій влади з громадою, і тому не враховували при підбитті підсумків дослідження [4]. У приватних же розмовах деякі місцеві посадовці зізнавалися дослідникам, що статути територіальних громад для них є лише формальними актами, й вони їх не використовують у своїй повсякденній роботі. Подібне ставлення призводить до того, що замість застосування прописаних процедур, ініціативи громадян гальмуються, і замість «демократії участі» ми іноді бачимо «демократію протесту».

Висновки з даного дослідження. Отже, партисипативна демократія (демократія участі) – це такий вид демократії, який передбачає безпосередню участь членів територіальної громади в управлінні громадою (або громадян – в управлінні державою), тобто в процесах підготовки, ухвалення управлінських рішень та контролю їх реалізації. Головною відмінною ознакою демократії участі є те, що участь особи в суспільних процесах має бути саме безпосередньою, тобто член громади (громадянин) бере участь в управлінні громадою (державою) не через когось (іншу уповноважену особу чи орган), а сам особисто через відповідні механізми участі.

Між демократією участі та представницькою демократією існує чітка межа, коли громадяни через свою участь у виборах комусь (особі чи органу) делегують повноваження здійснювати управління від їхнього імені. Розвиток

механізмів демократії участі фактично є визнанням недостатності механізмів представницької демократії, потреби їх доповнення та розширення з метою кращого врахування інтересів кожного члена громади. Водночас демократія участі не може і не повинна підмінювати представницьку демократію: ефективне управління можливе лише за умови збалансованого поєднання цих двох видів демократичних механізмів.

Перспективи подальших розвідок. Подальші дослідження порушеної в статті проблеми мають стосуватися висвітлення проблем політичної участі, що розуміється як один із можливих проявів громадської участі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Абрам'юк Ігор. Демократія участі: механізми громадської участі на місцевому, регіональному та національному рівнях [Електронний ресурс] / І. Абрам'юк. – Режим доступу: http://regionet.org.ua/files/07_PartDemocracy_Abramyuk_Materials_v.122.07.14.pdf
2. Батанов О. В. Партисипативна демократія в системі місцевого самоврядування: проблеми законодавчого регулювання / О. В. Батанов, В. В. Кравченко, Х. В. Приходько // Аспекти публічного управління. - 2014. - № 9-10. - С. 12-28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2014_9-10_4
3. Васильєва Н. В. Роль партисипативної демократії в побудові громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс] / Н. В. Васильєва, О. П. Бойко // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України, 2015. - № 2. – С. 98-105. – Режим доступу : <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/06/15.pdf>
4. Демократія участі в територіальних громадах Херсонської області: аналітична записка, підготовлена колективом експертів під керівництвом Олександра Мошнягула [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naberejna.com.ua/s/analitika/demokratiya-uchasti-v-teritorialnikh-gromadakh-khersonskoj-oblasti.html>
5. Древаль Ю. Д. Демократія участі та політичне представництво / Ю. Д. Древаль // Актуальні проблеми державного управління. - 2012. - № 2. - С. 203-209. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2012_2_30
6. Кузнецов А. О. Партисипативна демократія: історичні нариси [Електронний ресурс] / Кузнецов А. О., Ігнатенко Л. Ю. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-4/doc/1/14.pdf>
7. Посібник з питань партисипативної демократії (демократії участі) на місцевому рівні / під ред. Толкованова В.В. – Київ, Крамар, 2011. – 199 с.
8. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
9. Стандарти та форми партисипативної демократії на місцевому рівні: програма тематичного короткострокового семінару з підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування [Електронний ресурс] /

- О.М. Руденко та ін. – К.: Нацдержслужба, 2011. – 24 с. – Режим доступу: [file:///C:/Users/LIP/Desktop/Navchalna_prohrama_partysypatyvna_demokratiya%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/LIP/Desktop/Navchalna_prohrama_partysypatyvna_demokratiya%20(2).pdf)
10. Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: затверджена Указом Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/212/2012>
  11. Чабан О. О. Демократія участі та сучасні технології реалізації громадського інтересу на місцевому рівні / О.О.Чабан // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології» – № 1073. – 2013. – С. 131-136.
  12. Офіційний веб-сайт Асоціації міст України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.auc.org.ua/page/proekt-%C2%ABpartisipativna-demokratiya-ta-ob%D2%91runtovane-formuvannya-politiki-v-sektori-mistsevogo-sa>

Statement of the problem. The agreement on Association between Ukraine and the European Union (2014) opens up significant prospects for the development of civil society in our country. The society, through the Revolution of Dignity, and after the signing of the Association Agreement with the EU, gives a powerful impetus for the introduction of mechanisms of participatory democracy. It was obvious for us that the inevitable increase in public request for personal participation in making management decisions, readiness to take responsibility, to cooperate with others in achieving socially important goals, to donate to the public cause would happen. Citizens want to control the power, require their idea to be considered, and officials would report on their work. Today, civil society is far ahead of the politicians on the level of awareness of responsibility and has a powerful intellectual potential. Participatory democracy gives the most powerful practical tools of real politic. Correct and systematic use of them is one of the most important factors of successful development both at the level of society and at the state level.

Urgency. During last two years, in connection with revolutionary events, the activity of citizens in Ukraine has risen sharply. Variety of promotions public pressure on local authorities increased, attempts of citizens to have a direct impact on the deputies through demonstrations, rallies, pickets, presence, often aggressive, at sessions of local councils. In these situations, citizens generally do not use the statutory form of direct participatory democracy, and try to "push the protest" that often does not give positive results for solving problems of the community and

sometimes is counterproductive phenomenon. The introduction of real participatory democracy under the current legislation of Ukraine explains the relevance of this article.

The purpose of the article. The aim of our article is to highlight citizens' participation in the management of their own affairs at the local level after the Revolution of Dignity.

Our task was to study. To highlight the issue regarding the concept of "participatory democracy", to analyze the historical features of formation and development of ideas of participation in academic discourse, reveal the organizational and legal mechanisms for ensuring participatory democracy in local government.

Summary. The article highlights the issue regarding the concept of "participatory democracy", analyzes the historical peculiarities of formation and development of ideas of participation in academic discourse, reveals the organizational and legal mechanisms for ensuring participatory democracy in local government: local referendums, local elections, General meetings of citizens at their place of residence, local initiatives, public hearings, community organizations, the population survey.

Conclusion and outcomes. So, participatory democracy (democracy of participation) is a kind of democracy that directly involves members of the local community in the management of the company (or citizens – in government), that is, in the processes of preparation, making managerial decisions and monitoring their implementation. The main feature of participatory democracy is that participation in a public process should be direct, i.e. a member of society (citizen) is involved in the management of the community (government) not through a third person (another authorized person or body), but personally through appropriate mechanisms of participation.

There is a clear distinction between democracy and representative democracy, when citizens through their participation in the election delegate

powers to manage on their behalf to someone else (person or body). The development of participatory democracy is actually a recognition of the failure mechanisms of representative democracy, the need for their add-ons and extensions for the purpose best interests of every member of society. However, participatory democracy cannot and should not replace representative democracy – democratic governance is possible only if there is a balanced combination of these two types of democratic mechanisms.